

PAPER DETAILS

TITLE: AKTİF ÖĞRENMEYİ TEMEL ALAN YAPILANDIRMACI YAKLASIMIN SOSYAL BILGILER
ÖGRETIMINE YANSIMALARI

AUTHORS: Halil Ibrahim SAGLAM, Ali Sinan BILGILI

PAGES: 271-285

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/31538>

AKTİF ÖĞRENMEYİ TEMEL ALAN YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE YANSIMALARI

THE REFLECTIONS OF CONSTRUCTIVIST APPROACH BASED ON AN
ACTIVE LEARNING TO SOCIAL STUDIES

Haşıl İbrahim SAĞLAM^{*}
Ali Sinan BİLGİLİ^{**}

Özet

Sosyal bilgiler, ilköğretimdeki en önemli derslerden biridir. Bununla birlikte öğretmen merkezli öğretim anlayışı, öğrencilerin pasifliği, ezberciliğin sosyal bilgilerle birlikte anılır hale gelmesi gibi önemli sorunları bulunmaktadır. Bu sorunlar sosyal bilgiler dersine yüklenen misyonun yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal bilgiler öğretiminin daha etkili hale getirilmesi konusunda akla yapılandırmacı yaklaşım gelmektedir. Bu düşünce, 2005-2006 eğitim yılından itibaren, Türkiye’de, aktif öğrenmeyi esas alan yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretim uygulamalarında temel alınmasını gündeme getirmiştir. Bu uygulamalarla ilgili yansımalar ümit vericidir.

Anahtar Kelimeler: Aktif Öğrenme, Sosyal Bilgiler, Yapılandırmacı Yaklaşım

Abstract

Social studies is one of the most important courses in primary school. Moreover, there are some big problems like the understanding of teacher-centered teaching, student passivity, or memorization. These problems have begun to be thought with social studies together. They have affected the mission of social sciences and its performance in negative way. In order that social studies can be more affective, constructivist approach comes to our mind. The idea about that constructivist approach depending on an active learning should be based on teaching applications of social

^{*} Dr.Rize Üniversitesi, Rize Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Rize.

^{**} Doç.Dr.Atatürk Üniversitesi, KKEF Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

studies has been brought to the agenda in Turkey since 2005-2006 education year. The reflections about these applications seem to be hopeful.

Key Words: Active Learning, Social Studies, Constructivist Approach

Giriş

İnsan öğrenmesiyle ilgili yapılan araştırmalar ile bilimsel ve teknolojik alanlarda kaydedilen hızlı gelişmeler bir yandan eğitim anlayışını değiştirirken diğer yandan da öğretim uygulamalarında yeni fırsatların doğmasına neden olmaktadır. Bu değişim ve gelişim sürecinde nitelikli bireylerin yetiştirilmesi için öğretim tasarımında her geçen gün farklı uygulamaların ve modellerin gelişimini gözlemek mümkündür. Öğrenme anlayışındaki değişmelere paralel, nesnelci öğrenme anlayışının yanında öğrenen merkezli yeni öğretim uygulamalarının kabul görmeye başladığı görülmektedir¹. Bu anlayış, öğrenenlerin dünyayı kendi bilişsel yapıları ve ön deneyimleri çerçevesinde yorumlayabilmelerine imkân sağlamaktadır². Yapılandırmacı öğrenme bu anlayışın ürünüdür ve günümüzde sosyal bilgiler öğretim uygulamalarında esas alınmak istenmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretim uygulamalarında esas alınmasında ezbercilik yerine anlayarak öğrenmenin, öğretmen egemenliği yerine öğrenciyi aktif kılan öğrenme anlayışının tesis edilmek istenmesinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Böylece öğretmenin rehberliğinde, öğrenen merkezli, araştıran, sorgulayan, sorunlarına çözüm üretebilen bir nesil yetiştirilmek istenmektedir.

Yapılandırmacı (Constructivist) Yaklaşım

Yapılandırmacı/oluşturmacı yaklaşım yeni gibi görünse de temelleri eskilere dayanmaktadır. Bu kavramın esas kökeni, septiklerin gerçek dünyanın mutlak bilgisine sahip olunmadığı yönündeki anlayışlarına dayandırılır. Buna

¹ Erdoğan Tezci, "Oluşturmacı Öğretim Tasarım Uygulamasının İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcılıklarına ve Başarılarına Etkisi", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ, 2002, s.1.

² David H. Jonassen, "Learning With Media: Restructuring The Debate", *Educational Technology Research and Development*, Volume: 42/2, 1994, s.31.

karşın yapılandırmacı yaklaşımının felsefi temeldeki açıklamaları 1800 ve 1900'lü yıllardaki Kant felsefesine ve İtalyan Filozofu Giambattista Vico'nun düşüncesine ve nihayet 20. yüzyılın başında William James, John Dewey, F. C. Barlet, Jean Piaget ve L. S. Vygotsky gibi isimlere dayandırılmaktadır³. Piaget, başlangıçtaki çalışmalarıyla bilişselciliğin gelişim evrelerine dayalı aşamalarını ve son zamanlardaki çalışmalarıyla ise, bilişsel gelişimin zihinsel süreçlerle açıklandığı yapılandırmacı kuramı geliştirmiştir⁴. Yapılandırmacı yaklaşımın en önemli özelliği, öğreneni merkeze alan bir yaklaşım olmasıdır. Bu yaklaşıma göre birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden değil, yeni bilgileri önceki bilgi, beceri ve yaşantılarından yararlanarak bilgiyi yorumlayabilen, problemlere çözüm yolları geliştirebilen ve bilgiyi kendi zihninde yapılandırabilendir⁵. Bunun için, öğrencinin öğrenme sürecine etkin olarak katılması ve kendi deneyimlerini gözden geçirmesi gerekir⁶.

Yapılandırmacı öğrenme kuramına göre bilgi dışarıdadır ve bilenden bağımsız değildir. Bilgi bireylerin nesnelerle olan ilişkisinden, bireyler tarafından etkin bir biçimde oluşturulmaktadır^{7,8}. Öğrenme toplum ve bilişsel süreçlerden bağımsız değildir. Bu bakış açısıyla yapılandırmacı anlayış öğrenme uygulamalarına yeni bir boyut kazandırmaktadır. Öğrenenler edilgen olarak bilgiyi beklemek yerine aktif olarak öğrenme sürecine katılırlar ve kendi bilgilerini oluştururlar. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenenlerin özerkliği ve özfarkındalığı desteklenmeli ve geliştirilmelidir. Sınıf içi

³ Erdoğan Tezci ve Aysun Gürol. "Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık", *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, Cilt: 2, January 2003, s.151.

⁴ Ömer Faruk Keser. "Fizik Eğitime Yönelik Bütünleştirici Bir Öğrenme Ortamı Tasarımı ve Uygulaması", *KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*, Trabzon, 2003, s.19.

⁵ Semra Güven, "Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımına Göre Hazırlanan 2004 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programının Uygulanmasında Sınıf Öğretmeninin Rolü", *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, (28-30 Eylül), 2005*.

⁶ Thomas M. Duffy & David H. Jonassen. "Constructivism: New Implications for Instructional Technology", *Educational Technology*, 31/5, 1991.

⁷ Sanne Dijkstra, "The Integration of Instructional Systems Desing Models and Constructivistic Desing Prenciples", *Instructional Science*, 25, 1997, s.1.

⁸ David Perkins, "The Many Faces of Constructivism", *Educational Leadership*, Vol., 57, Nov., 1999, s.6.

uygulamalar da bunu destekler yönde olmalıdır. Bu nedenle öğrenenlerin sınıf içinde daha aktif olabilecekleri etkinlikler düzenlenmelidir⁹.

Öğrenenlerin bilgiyi nasıl öğrendiklerine ilişkin bir kuram olarak gelişmeye başlayan yapılandırmacı anlayış, zamanla öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırdıklarına ilişkin bir yaklaşım halini almıştır. Öğrenme ezberlemeye değil öğrenenin bilgiyi transfer etmesine, varolan bilgiyi yeniden yorumlamasına ve yeni bilgiyi oluşturmaya dayanır. Öğrenen, öğrenilmiş bir bilgi ile yeni öğrenilen bir bilgiyi uyumlu hale getirerek yapılandığı bilgiyi, yaşam problemlerini çözmede uygulamaya koyar¹⁰. Birey öğrenirken geçmişten gelen deneyim ve bilgilerini, karşılıklı konuşma ve yansıtma yöntemiyle paylaşarak yeni bilgilerin oluşturulmasını sağlar. Bilgi edinme bir sonuç değil, yeni bilgilerin oluşturulması için bir kaynaktır¹¹.

Yapılandırmacı öğrenme anlayışına göre dışarıdan alınan bilgi, bireyin daha önce öğrendiği bilgilerle çelişmiyor ve zihinde belli bir şemaya yerleşiyorsa, bilgi belleğe kaydedilir. Dışarıdan alınan bilgi zihindeki yapılarla uymuyor ve belli bir şema içine yerleşmiyorsa birey zihninde birtakım yeni düzenlemeler yapar. Bunun için birey, zihninde öğrenilecek bilgiyle ilgili yeni şema ya da şemalar oluşturur. Bireyin sahip olduğu şema, onun yeni bilgiyi içine yerleştireceği ya da asacağı askılık işlevini görmektedir. İlerdeki öğrenmeleri etkileyeceği düşüncesinden hareketle, zihinde doğru şemaların oluşturulmasına, yani ön öğrenmelerin doğru olarak gerçekleştirilmesine özen gösterilir¹². Çünkü, her yeni öğrenme kendinden önceki öğrenmelere dayalı, kendinden sonraki öğrenmelerin de hazırlayıcısı olma özelliğini göstermektedir¹³. Bu durumda öğrenme, öğrenenin zihinsel şemalarını sürekli

⁹ Tuncer Can, "Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Kuram ve Uygulama Boyutuyla Oluşturmacı Yaklaşım", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004, s.2.

¹⁰ Eda Erdem ve Özcan Demirel, "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 23, 2002, s.82.

¹¹ Ercan Akpınar ve Ömer Ergin, "Yapılandırmacı Kuram ve Fen Öğretimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:15, 2004, s.108.

¹² Şefik Yaşar, "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme Öğretme Süreci", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 1-2, (Güz), 1998, s.69.

¹³ Sedat Sever, *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*, Anı Yayınları, Ankara, 1997, s.31.

yeniden örgütlemesi olarak tanımlanabilir¹⁴. Böylece yapılandırmacı öğrenme var olanlarla yeni öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi varolanlarla bütünleştirme sürecidir¹⁵.

Yapılandırmacı anlayışta öğrenme, mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir. Yapılandırmacılara göre bilgi, yaşantılarını anlamlı hale getirmeye çalışan birey tarafından aktif olarak yapılandırılmaktadır. Bireyler doldurulmaya bekleyen boş variller değil, anlamları araştıran etkin organizmalardır¹⁶. Öğrenilen şey ne olursa olsun, yapılandırmacı süreçler çalışmakta ve öğrenenler tatmin edici bir yapıya ulaşmaya kadar aday zihinsel yapılar oluşturulmakta, anlamlandırılmakta ve test edilmektedir. Daha sonra yeni, özellikle çelişkili yaşantılar bu yapılarda meraka yol açmakta, böylece bireyler yeni bilgiyi anlamlandırmak için yeniden yapılandırmak zorunda kalmaktadırlar. Yapılandırmacı anlayışta birey bilgi ile uğraşırsa ve o bilgi alanında derinleşirse, oluşturulan bilginin, bireyi yaşadığı sürece bırakmayacağı düşünülmektedir. Bilginin öğrenen tarafından alınıp kabul görmesi değil, bireyin bilgiden nasıl bir anlam çıkardığı önemli görülmektedir¹⁷.

Yapılandırmacı görüşte ortak noktaların yanında yapılandırma sürecinin işleyişi, bilginin üretilmesi gibi konularda farklı yaklaşımlar da sergilenmektedir. Bazı araştırmacılar çocukların nasıl geliştiği, bilginin nasıl üretildiği gibi konular üzerinde dururken bazıları da disiplinlerin nasıl oluştuğunu, bilginin yapılandırılması sürecinde toplumsal süreçlerin etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Bazı yapılandırmacılar bilgiyi bireyin yapılandırdığını, bazıları ise bireyin değil toplulukların yapılandırdığını ileri

¹⁴ Mukaddes Erdem ve Buket Akkoyunlu. " İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yürütülen Ekip Proje Tabanlı Öğrenme Üzerine Bir Çalışma", *İlköğretim-Online E-Dergi* 1(1), 2002, s.2.

¹⁵ Hasan H. Şaşan, "Yapılandırmacı Öğrenme", *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, Sayı: 74-75, 2002, s.49.

¹⁶ Gürcü Koç ve Melek Demirel. "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 27, Ankara, 2004, s.174.

¹⁷ Bünyamin Yurdakul, "Yapılandırmacılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, (Editör: Özcan Demirel), Pegem Yayınları, Ankara, 2005, s.41.

sürmektedir¹⁸. Burada; bilişsel, sosyal ve radikal yapılandırmacı görüşler açıklanmaya çalışılacaktır.

1.Bilişsel Yapılandırmacılık

Bilişsel yapılandırmacılık olarak adlandırılan öğrenme modeli Piaget'nin öğrenme kuramından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Öğrenenin dünyaya ilişkin bilgisini özümseme ve uyma yolu ile edindiği düşüncesine dayandırılır. Piaget'nin kuramının, yalnızca anlamak ya da yeniden üretmekten çok zihinsel yapıları inşa etme, yaratma ya da oluşturmayı ifade etmesi, kuramın yapılandırmacılık olduğunun bir göstergesidir¹⁹. Piaget'in büyük ölçüde etkilendiği Immanuel Kant, fiziksel dünya hakkındaki bilgilerin belirli kısımlarının bireyin kendi bilişsel örgütlemesinin sonucu olduğunu ileri sürmüştür. Bu yüzden Immanuel Kant ve Piaget modern bilişsel yapılandırmacılığın ataları olarak kabul edilmektedir²⁰.

Piaget'ye göre bilişsel gelişim çevre ile etkileşimimiz sayesinde sürekli gelişen, değişen ve etkinliklerimize yön veren şemalar ya da zihinsel yapılar yoluyla ilerler²¹. Öğrenme, Piaget'nin öne sürdüğü; özümleme uyma ve denge kavramları ile açıklanır²². Piaget, her bireyin yeni deneyimlerin sonuçları hakkında belli bir beklentiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü yeni bilgi ve deneyimler, birey tarafından mevcut bilgi birikimleriyle özümsemeye çalışılır. Eğer öğrenci özel bir deneyimi özümseyemiyorsa, bir zihinsel kargaşa doğar. Öğrenci bilişsel bir denge sağlamak için uyma denen bir işlemle yeni deneyime anlam vermeye çalışır. Bu işlem, öğrencilerin ya mevcut bilgilerini

¹⁸ Kamile Ün Açıkgöz, *Aktif Öğrenme*, Eğitim Dünyası Yayınları, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2003, s.63.

¹⁹ Erdoğan Tezci, 2002, a.g.e., s.18

²⁰ Bünyamin Yurdakul, "Eğitimde Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa Geçiş İçin Bilgi, Gerçeklik ve Öğrenme Olgularının Yeniden Anlamlandırılması", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4/8, (Haziran), 2004, s.111.

²¹ Gürcü Koç ve Melik Demirel, 2004, a.g.m., s.178.

²² Yüksel Özden, *Öğrenme ve Öğretme*. Pegem Yayınları, Ankara, 2003, s.58.

yeniden yapılandırmasını gerektirir, ya da tamamıyla yeni bir kavram oluşturmaya sağlar^{23,24}.

Bilişsel yapılandırmacı yaklaşımda, referans noktası, kişinin o ana kadar sahip olduğu bilgiler ve bu bilgilerin oluşturduğu bilişsel yapısıdır. Bu bilişsel yapı dengededir. Kişi, yeni bilgiyi bu bilişsel yapısını kullanarak anlamlandırır. Eğer kişi yeni bilgiyi önceki bilgileriyle çelişmeden ilişkilendirebiliyorsa, mevcut bilişsel yapısının içine özümler. Bu durum o kişi için yeni bir denge durumudur²⁵. Buna göre bilgi, bireyin zihninde denge durumundan diğer bir denge durumuna geçerken gelişir. Yeni deneyimler öncekilerle çelişmiyorsa, mevcut bilgilere kolaylıkla eklenir ve birey bu yeni bilgilere çok çabuk anlam verir. Fakat bu yeni deneyimler, öncekilerle çelişiyorsa, bireyin bu bilgilere karşı tutumu üç şekilde ortaya çıkar. Bunlar; bireyin bu deneyimi göz ardı etmesi, zihninde kendine uygun tarzda değiştirmesi ve düşünce tarzını yeni durumu kabullenerek şekilde değiştirmesi şeklinde ifade edilebilir. Amaçlanan öğrenmenin genelde üçüncü durumda gerçekleşmesi beklenir²⁶.

Piaget'in çocuk merkezli ilerlemeci ve gelişimsel bakış açılarıyla öğrenmeye ilişkin görüşleri bilişsel yapılandırmacılığın temellerini oluşturmaktadır. Bilişsel yapılandırmacıların anlam oluşturmaya, biliş üzerine çevrenin ve sosyal bağlamın çok az dikkate alındığı, bireyin kişisel eylemi olarak gördükleri söylenebilir. Bilişsel yapılandırmacılık bilgi işleme süreciyle ilişkilidir ve dayanağı bilişin süreçleri üzerinedir. Bilgi kazanımı bir uyum sürecidir ve bireysel olarak öğrenen tarafından aktif katılımı sonuçlanır²⁷.

Piaget'e göre eğitim-öğretim etkinlikleri öğrencileri aktif araştırmaya katacak şekilde düzenlenmelidir. Öğrenciler bu sayede kendi kavramsal anlayışlarını oluşturabileceklerdir. Öğrencilerin öğrenmelerinde onlara sosyal etkileşim sağlamak önemlidir. Bu onlara çeşitli perspektifleri ve kültürel olarak ilgili kavramları öğrenme fırsatı verebilir. Öğrenci düşüncesinde tutarsızlıkları

²³ Catherine Fosnot, "Constructivism: A Psychological Theory of Learning", (Ed:C. T. Fosnot), *Constructivism: Theory, Perspectives and Practice*, Amsterdam Avenue, New York, Teacher College Press, 1996, s.8.

²⁴ Ömer Faruk Keser, 2003, a.g.e., s.21.

²⁵ Yüksel Özden, 2003, a.g.e., s.59.

²⁶ Ömer Faruk Keser, 2003, a.g.e., s.22.

²⁷ Ömer Faruk Keser, 2003, a.g.e., s.22.

ve çatışmaları açığa çıkarmak öğrenme açısından çok önemlidir. Öğrenciler bu sayede uyum ve özümleme yoluna gidebilirler²⁸.

2.Sosyal Yapılandırmacılık

Sosyal yapılandırmacılar öğrenmeyi açıklamada, öğrenmede kültürün ve dilin önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulayan Vygotsky'nin görüşlerinden yararlanır. Vygotsky öğrenmenin Piaget'nin öne sürdüğü gibi kişinin sadece kendi başına gerçekleştirdiği bir süreç olmadığını, öğrenmede sosyal etkileşimin ve dilin de önemli yer tuttuğunu savunmuştur^{29,30}. Vygotsky, çocuğun dil ve deneyimleri yoluyla sosyal çevresiyle etkileşerek öğrendiği sosyal çevrenin ve bu sosyal çevredeki insanların çocukların öğrenmesini etkilediğini, eğer bunlar kaliteli ise oluşacak etkileşimin çocukların bilişsel gelişimini hızlandırabileceğini ve bilişsel gelişimin sonu olmadığını, sürekli geliştiğini savunur. Sosyal yapılandırmacılığın, yapılandırmacılığa en büyük katkısı öğrenmede sosyal çevrenin ve dilin öneminin vurgulanmasıdır. Sosyal yapılandırmacılara göre;

1.Öğrenme ve gelişim sosyal bir etkinliktir; öğrenci kendi bilgisinin bilincinde kendi anlama şekliyle oluşturur ya da oluşturmaz.

2.Öğretmen öğrencinin öğrenme sürecinde kolaylaştırıcı görevindedir.

3.Öğrenciler birbirleriyle çalışmaları ve etkileşimleri sağlanmalıdır. Böylece öğrenciler, edindikleri yeni bilgileri arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle paylaşarak anlamlandırabilirler ve benimserler³¹.

Sosyal yapılandırmacılar, zihinsel süreçlerin özünde toplumsal süreçlerin olduğunu; bilgiyi bireylerin değil toplulukların yapılandırıldığını ileri sürmektedirler. Onlara göre, yaşantılardan çıkarılan anlamlar bir topluluğun üyeleri tarafından kabul edilmesi şartıyla geçerlidir. Bilginin yapılandırılması,

²⁸ Ömer Faruk Keser, 2003, a.g.e., s.23.

²⁹ Yüksel Özden, 2003, a.g.e., s.59.

³⁰ Cemil Öztürk ve Dursun Dilek (Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek). "Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları", Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem Yayınları, Ankara, 2005, s.91.

³¹ Gülşen Bağcı-Kılıç, "Oluşturmacı Fen Öğretimi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1/1, 2001, s.10.

bilgi hakkında görüş birliğinin sağlanabilmesi için grup üyelerinin etkileşimde bulunmaları gereklidir. Üyelerin birlikte gerçekleştirecekleri etkinlikler, yapacakları konuşmalar ortak bir anlayış oluşmasına yardımcı olur. Grupta yer alan daha iyi bilen kişiler, diğerlerinin kavramsallaştırma süreçlerini kolaylaştırır. Bu süreç, bireyin kişisel keşfetme eyleminin ötesine varmasını sağlar³². Öğrenciler işbirliği yaparak birbirlerinin fikirlerini yapılandırma süreçlerini paylaşırlar. Böylece öğrenciler kendi fikirlerini oluştururken akranlarının fikirlerinden de yararlanmış olurlar. İyileşme ve oluşumda işbirliği ve dayanışma öğrencinin dünyası haline gelir. Böylece öğrenciler akranlarını kendileriyle yarışan ve rekabet eden bireyler olarak değil, kendilerinin öğrenmelerini kolaylaştıran kaynak kişiler olarak görürler. Böylece öğrenci öğrenmesinin temel ilerleme nedenleri oluşmuş olur³³.

3.Radikal Yapılandırımcılık

Radikal yapılandırımcılığa göre, bilgiyi yapılandırma bireysel bir etkinliktir. Bireyler geçirdikleri yaşantılardan kendi özgeçmişlerine dayalı olarak bazı anlamlar çıkarırlar. Bu anlamlar bireyden bireye farklılık gösterir. Birbirinin ve dış dünyadaki aynısı olmasa da hepsi değerlidir. Bilgi, dış dünyayı yansıtmak zorunda değildir. Önemli olan bilginin yaşayabilirliğidir. Yaşayabilirlik için bilginin; önceki yapı öğeleri, diğer bilişsel organizmalar, yaşantı alanı ve bilgiyi oluşturan bilişsel yapı ağlarının tümü gibi sınırlılıkları aşması gerekmektedir. Radikal yapılandırımcılıkta, bilginin keşfedilmediğine, bireyler tarafından oluşturulduğuna inanılır. Dolayısıyla bilginin referansı dış dünya değil bireyin yaşantılarıdır³⁴. Von Glasersfeld, bilgiyi kavramsal yapıları inşa etmek olarak ele almaktadır. Bireylerin kendi bilme biçimlerine, yani kavramsal yapılarını inşa etmelerine odaklanmaktadır³⁵. Von Glasersfeld'e göre radikal yapılandırımcılık, var olan bilgi ve gerçek arasında yeni ve daha elle tutulur ilişkiyi sunar. Bu, uygulanabilirdir. Uygulanabilirlik fikri basitçe, bireyin kendisi için düzenlediği bir amacı veya görevi başarmada faydalı olduğu sürece uygulanabilir olduğu düşünülen bir eylem, işlem,

³² Kamile Ün Açıkgöz, 2003, a.g.e., s.64.

³³ Şerafettin Karakaya, *Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler*, Asil Yayınları, Ankara, 2004, s.141.

³⁴ Kamile Ün Açıkgöz, 2003, a.g.e., s.63.

³⁵ Erdoğan Tezci, 2002, a.g.e., s.33.

kavramsal yapı veya bir teoriyi ifade eder³⁶ diyerek yapılandırmacılığın neden radikal olması gerektiğini belirtir.

Radikal bakış açısından, yapılandırmacı düşüncede bilgi sübjektiftir. Dışsal bir gerçeklik olabilir, ancak bu gerçeklik bireyler tarafından bilinemez. Bilgi oluşturma süreci deneyimle oluşmaktadır. Deneyim, bireyi çevreleyen her şeyle etkileşimin sonucudur. Bu etkileşimde dil önemli bir yere sahip olmakla birlikte sosyal yapılandırmacıların öne sürdükleri gibi sosyo-kültürel bir araçla değil veya bilginin dil ile dağıtımı şeklinde değil, ancak zihinsel yapıları inşa etmektedir. Her ne kadar bireyler etkileşim yoluyla dili öğrenseler de bu, bütünüyle anlamların paylaşıldığını ifade etmemektedir³⁷.

Radikal yapılandırmacılığa göre bilgiyi oluşturma bireysel bir etkinliktir. Geçmiş deneyimleri ve kültürleri farklı olan öğrencilerin sosyal bilgiler dersini yapılandırmacı bir anlayışla öğrenebilmeleri için, etkin ve üretken olmaları gerekmektedir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretmenleri sınıfındaki öğrencileri çok iyi tanımalı ve öğretimi yapılan konuların ışığında öğrencilere bireysel öğrenme etkinlikleri sağlamalıdır³⁸.

Yapılandırmacı Yaklaşım ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim programı içinde önemli bir yere sahiptir. Zaman boyutu içinde insanların etkileşiminin ortaya çıkardığı bilgi, değer ve becerileri yeni yetişen kuşağın hizmetine sunması nedeniyle dünyadaki hızlı değişimin sosyal bilgiler dersine yansımaması düşünülemez. Bugün dünyadaki hızlı değişim genelde tüm eğitim sistemine, özelde sosyal bilgilere önemli görevler yüklemektedir. Toplum ve dünyadaki hızlı değişimle birlikte değişen ve çoğalan diğer önemli bir boyut ise, sosyal bilgilerin bilgi temelini oluşturan bilimlerdeki bilgi birikiminin artmasıdır. Değişerek çoğalan bu bilgi birikimi, Sosyal Bilgiler Programı'nın sürekli geliştirilmesini zorunlu

³⁶ Ernst Von Glasersfeld, (Ed. M. Larochelle, N. Bednarz ve J. Garrison) "Why Constructivism Must Be Radical?" Constructivism and Education, Cambridge University Press, New York, 1998, s.24.

³⁷ Erdoğan Tezci, 2002, a.g.e., s.34.

³⁸ İsmail Hakkı Demircioğlu, "Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Oluşturmacı Yaklaşım", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed., Abdurrahman Tanrıöğen), Lisans Yayınları, İstanbul, 2005, s.261.

kılmaktadır. Sosyal Bilgiler Programı'nın sürekli geliştirilmesini zorunlu kılan diğer önemli bir etken ise, çocukların gelişim ve öğrenmesiyle ilgili ortaya çıkan yeni bilgi birikimidir³⁹. Bu ve benzeri nedenlerle Sosyal Bilgiler Programı'nın geliştirilmesinin ihtiyaç haline gelmesi Milli Eğitim Bakanlığı'nı harekete geçirmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı yeni bir program üzerinde yoğun bir çalışma başlatmıştır. Bu çerçevede, Milli Eğitim Bakanlığı, hazırladığı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı Taslağını 2004-2005 eğitim öğretim yılında 9 pilot ilde toplam 120 ilköğretim okulunda uygulamıştır. Uygulama sonuçlarına göre son şekli verilen İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanmadaki yerini almıştır. Bu program yapılandırımcı yaklaşım esas alınarak hazırlanmıştır⁴⁰.

2005 Sosyal Bilgiler Programı'nın dayandığı yapılandırımcı anlayışta öğrenme, bir öğrenme konusuyla ilgili problem çözme, kritik düşünme ve öğrencilerin aktif katılımı üzerinde temellendirilmiştir. Öğrenciler, önceki bilgi ve yaşantıları üzerine yeni bir durumu uygulayarak yeni bir anlama düzeyi oluşturmak için, yeni bilgi ile önceden var olan zihinsel oluşumları birleştirirler. Bu yaklaşımda bilginin öğretmen tarafından özümletilmesinden ziyade öğrencinin yeni bilgi inşa etmesi önemlidir. Öğrenciler bir olayı ya da kavramı kendi kendilerine keşfettiklerinde daha çok heyecan duyduklarından dolayı yeni bilgiyi daha iyi özümserler ve farklı yerlerde kullanabilirler. Yapılandırımcılığa göre öğrenme bir yorumlama sürecidir^{41,42}. 2005 Sosyal Bilgiler Programı'nın yapılandırımcı anlayış esas alınarak hazırlanmasında ezbercilik, bilginin kavratılmasındaki zorluklar, öğretmen egemenliği, öğrencilerin pasifliği gibi sorunlara çözüm bulma isteğinin etkili olduğu⁴³

³⁹ Ahmet Doğanay, "Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?", Dokuz Eylül Üniversitesi, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğleri, İzmir, (15-17 Mayıs), 2004, s.204.

⁴⁰ Mustafa Safran, "Sosyal Bilgiler", *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (Ağustos-Eylül), 2004, s.32.

⁴¹ Cemil Öztürk ve Dursun Dilek, 2005, a.g.e., s.90.

⁴² Tuğba Yanpar-Şahin, "Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Sayı: 1/2, Aralık 2001, s.465.

⁴³ Çetin Semerci ve Nuriye Semerci, "Oluşturmacılık ve Eleştirel Düşünme", Abant İzzet Baysal Üniversitesi X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, Bolu, (7-9 Haziran), 2001.

anlaşılmaktadır. Gerek bu sorunlara çözüm bulma isteği gerekse sosyal bilgilerdeki bilgi birikiminin hızla artması öğrencilerin öğrenmeye aktif olarak katılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu da aktif katılımı esas alan yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde uygulanmasının yolunu açmaktadır.

Sonuç

Sosyal bilgilerin bilgi temelini oluşturan bilimlerdeki bilgi birikiminin hızla artması sosyal bilgiler öğretiminde öğrenen merkezli bir anlayışın egemen kılınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu; öğrencilerin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları çözebilmeleri, kendilerini yenileyebilmeleri, değişime ayak uydurabilmeleri için gereklidir. Okul yaşamında tüm bilgilerin sosyal bilgiler öğretimi aracılığıyla öğrencilere kazandırılabilmesinden çok değişikliklere ayak uydurmalarının öğretilmesi, öğrenmeyi öğrenmelerinin sağlanması tercih edilmelidir. Bunun için öğrencilerin sosyal bilgiler öğretimine aktif olarak katılmaları gerekir. Bugün, yapılandırmacı yaklaşımın sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin öğrenmeye aktif katılımını sağlayacağı düşünüldüğünden tercih edildiği görülmektedir. Bu nedenle, 2004-2005 eğitim öğretim yılında pilot olarak uygulanan yapılandırmacı yaklaşımı esas alan sosyal bilgiler öğretim uygulamaları 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren tüm Türkiye’de uygulanmıştır. Bu uygulamalarla ilgili yansımalar ise ümit vericidir. Sosyal bilgiler öğretim uygulamalarının tarafları (öğretmen, veli, öğrenci...) sorumluluklarını yerine getirmeleri halinde daha da başarılı sonuçlar elde etmek mümkündür.

KAYNAKLAR

AÇIKGÖZ, Kamile Ün. **Aktif Öğrenme**, Eğitim Dünyası Yayınları, Kanyılmaz Matbaası, İzmir, 2003.

AKPINAR, Ercan ve Ömer Ergin. "Yapılandırmacı Kuram ve Fen Öğretimi", **Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:15, 2004.

BAĞCI- KILIÇ, Gülşen. "Oluşturmacı Fen Öğretimi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, Cilt: I/1, 2001.

CAN, Tuncer. "Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretmenlerinin Yetiştirilmesinde Kuram ve Uygulama Boyutuyla Oluşturmacı Yaklaşım", **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2004.

DEMİRCİOĞLU, İsmail Hakkı. "Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Oluşturmacı Yaklaşım", **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi** (Ed., Abdurrahman Tanrıoğlu), Lisans Yayınları, İstanbul, 2005.

DIJKSTRA, Sanne. "The Integration of Instructional Systems Desing Models and Constructivistic Desing Principls", **Instructional Science**, 25, 1997.

DOĞANAY, Ahmet. "Sosyal Bilgiler Eğitiminin Genel Amaçları Ne Olmalıdır?", **Dokuz Eylül Üniversitesi, I. Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Tebliğleri**, İzmir, (15-17 Mayıs), 2004.

DUFFY, Thomas M. & David H. Jonassen. "Constructivism: New Implications for Instructional Technology", **Educational Technology**, 31/5, 1991.

ERDEM, Eda ve Özcan Demirel. "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 23, 2002.

ERDEM, Mukaddes ve Buket Akkoyunlu. " İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Beşinci Sınıf Öğrencileriyle Yürütülen Ekiyle Proje Tabanlı Öğrenme Üzerine Bir Çalışma", **İlköğretim-Online E-Dergi** 1(1), 2002.

FOSNOT, Catherine. "Constructivism: A Psychological Theory of Learning", (Ed:C. T. Fosnot), **Constructivism: Theory, Perspectives and Practice**, Amsterdam Avenue, New York, Teacher College Press, 1996.

GÜVEN, Semra. "Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımına Göre Hazırlanan 2004 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programının Uygulanmasında Sınıf Öğretmeninin Rolü", **XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, (28-30 Eylül), 2005.

JONASSEN, Dávid H. "Learning With Media: Restructuring The Debate", *Educational Technology Research and Development*, Volume: 42/2, 1994.

KARAKAYA, Şerafettin. **Eğitimde Program Geliştirme Çalışmaları ve Yeni Yönelimler**, Asil Yayınları, Ankara, 2004.

KESER, Ömer Faruk. "Fizik Eğitimine Yönelik Bütünleştirici Bir Öğrenme Ortamı Tasarımı ve Uygulaması", **KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Trabzon, 2003.

KOÇ, Gürcü ve Melek Demirel. "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 27, Ankara, 2004.

ÖZDEN, Yüksel. **Öğrenme ve Öğretme**. Pegem Yayınları, Ankara, 2003.

ÖZTÜRK, Cemil ve Dursun Dilek (Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek). "Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları", **Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Pegem Yayınları, Ankara, 2005.

ÖZTÜRK, Cemil ve Rahmi Otluoğlu. **Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller**, Pegem A Yayınları, Ankara, 2002.

PERKINS, David. "The Many Faces of Constructivism", **Educational Leadership**, Vol., 57, Nov., 1999.

SAFRAN, Mustafa. "Sosyal Bilgiler", **Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, (Ağustos-Eylül), 2004.

SEMERÇİ, Çetin ve Nuriye Semerci. "Oluşturmacılık ve Eleştirel Düşünme", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, Bolu, (7-9 Haziran), 2001.

SEVER, Sedat. **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**, Anı Yayınları, Ankara, 1997.

ŞAŞAN, Hasan H. "Yapılandırımcı Öğrenme", **Yaşadıkça Eğitim Dergisi**, Sayı: 74-75, 2002.

TEZCİ, Erdoğan. "Oluşturmacı Öğretim Tasarım Uygulamasının İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcılıklarına ve Başarılarına Etkisi", **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü** (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Elazığ, 2002.

TEZCİ, Erdoğan ve Aysun Gürol. "Oluşturmacı Öğretim Tasarımı ve Yaratıcılık", **The Turkish Online Journal Of Educational Technology**, Cilt: 2, January 2003.

VON GLASERSFELD, Ernst.. (Ed. M. Larochelle, N. Bednarz ve J. Garrison) "Why Constructivism Must Be Radical ?" **Constructivism and Education**, Cambridge University Press, New York, 1998.

YANPAR-ŞAHİN, Tuğba. "Oluşturmacı Yaklaşımın Sosyal Bilgiler Dersinde Bilişsel ve Duyuşsal Öğrenmeye Etkisi", **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**, Sayı: I/2, Aralık 2001.

YAŞAR, Şefik. "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme Öğretme Süreci", **Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt:8, Sayı: 1-2, (Güz), 1998.

YURDAKUL, Bünyamin. "Eğitimde Davranışçılıktan Yapılandırımcılığa Geçiş İçin Bilgi, Gerçeklik ve Öğrenme Olgularının Yeniden Anlamlandırılması", **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**, 4/8, (Haziran), 2004.

YURDAKUL, Bünyamin. "Yapılandırımcılık", **Eğitimde Yeni Yönelimler**, (Editör: Özcan Demirel), Pegem Yayınları, Ankara, 2005.